

پژوهشنامه ایرانی سیاست بین الملل، دوره ۱۲، شماره ۲، شماره پیاپی ۲۴، بهار و تابستان ۱۴۰۳

دوره انتشار: شش ماهنامه * شاپا چاپی: 3472-2322 * شاپا الکترونیک: 3402-2717

doi <https://doi.org/10.22067/irlip.2024.83636.1418>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۵

مقاله پژوهشی

بررسی بایسته‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین

مهدی شیرمحمدی^۱

چکیده:

زمینه و هدف:

از ۲۴ فوریه (۵ اسفند ۱۴۰۰) که جنگ روسیه و اوکراین آغاز شد، تقابل روسیه و آمریکا در اوکراین، منجر به افزایش اهمیت راهبردی ایران شده است. با عنایت به طولانی شدن جنگ اوکراین، مقاله حاضر با هدف به دست آوردن راهکارهای اساسی برای تقویت ظرفیت دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین می باشد.

روش:

روش این مقاله از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت کیفی از نوع تحلیل مضمون می باشد. مورد مطالعه تعداد ۱۱ نفر صاحب نظران رسانه‌ای شامل می شود. روایی محتوایی با استفاده از نظرات استادان و متخصصان تعیین شد. برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته استفاده شده است. تجزیه تحلیل داده‌ها در دو مرحله صورت گرفت. در ابتدا بر اساس نتایج مصاحبه‌ها، اطلاعات استخراج و سپس کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌ها صورت پذیرفت. برای انجام تحلیل مضمون از نرم افزار MaxQDA 2022 استفاده شده است.

۱. استادیار، دانشکده انضامی، دانشگاه افسری امام حسن مجتبی (ع)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

aquixyeuw@yahoo.com

۲۶۹

بررسی بایسته‌های
دیپلماسی رسانه‌ای ایران
در جنگ روسیه و اوکراین

یافته‌ها:

نشان داد با استفاده از محتوای تولید شده در رسانه‌های اجتماعی می‌توان عوامل سیاسی و اقتصادی را در ارتقاء منافع ملی ایران تقویت کرد.

نتیجه‌گیری:

بیانگر آن است که حوزه دیپلماسی رسانه‌ای ایران از فرصت‌های به‌وجود آمده جنگ اوکراین، می‌تواند در راستای توسعه صادرات و واردات کشور و تقویت هژمونی به‌عنوان بازیگر فعال بهره‌مند شود.

کلیدواژه‌ها: دیپلماسی رسانه‌ای، منافع ملی ایران، جنگ اوکراین، روسیه

Investigating the needs of Iran's media diplomacy in the war between Russia and Ukraine

Mehdi Shirmohammadi¹

Extended Abstract:

1- INTRODUCTION:

Since February ۲۴ (March ۵, ۱۴۰۰), when the Russia-Ukraine war began, the confrontation between Russia and the United States in Ukraine has led to an increase in Iran's strategic importance. Considering the prolongation of the war in Ukraine, this article aims to obtain basic solutions to strengthen the capacity of Iran's media diplomacy in the war between Russia and Ukraine.

2- THEORETICAL FRAMEWORK:

Experts in this field have given different definitions for media diplomacy. Abuwebo, in his definition, describes the media as a tool to express and promote foreign policy.

1- Assistant Professor, Law School, Imam Hassan Mojtabi Officer University (AS), Tehran, Iran.
(Author)

3-METHODOLOGY:

The method of this article is applied in terms of purpose and in terms of qualitative nature of thematic analysis. The study includes 11 media experts.

Content validity was determined using the opinions of professors and experts. Semi-structured interviews were used to collect information. Data analysis was done in two stages. At first, based on the results of the interviews, information was extracted and then coding and classification of the data was done. MaxQDA 2022 software was used to perform thematic analysis.

4- RESULTS & DISCUSSION:

It showed that by using the content produced in social media, political and economic factors can be strengthened in promoting Iran's national interests.

5- CONCLUSIONS & SUGGESTIONS

It indicates that Iran's media diplomacy field can benefit from the opportunities created by the Ukraine war in order to develop the country's exports and imports and strengthen its hegemony as an active player.

Keyword:Media ,Media diplomacy, Iran's national interests, Ukraine war, Russia
aquoixyeuw@yahoo.com

مقدمه:

مطالعه حاضر در خصوص بحران اوکراین جدی‌ترین تنش در روابط مسکو و غرب و آمریکا بعد از جنگ سرد و بررسی فرصت‌های ایجاد شده جنگ اوکراین برای منافع ملی سیاسی و عرصه‌های آن، دفاعی نظامی، اقتصادی، منطقه ای و... ایران می باشد. بعد از استقلال اوکراین در سال ۱۹۹۱، سیاست خارجی کیف همواره میان غرب و جمهوری فدراتیو روسیه در نوسان بوده است. دولت مردان اوکراینی هیچگاه نتوانسته اند در روابط خارجی به تعادلی پایدار برسند تا از حساسیت‌های روسیه و کشورهای غربی نسبت به کشور خود بکاهند. (Nasrin Dekht, 2015: 33). یکی از مهم‌ترین دلایل عدم تعادل مذکور ترکیب جمعیتی اوکراین است. زیرا به لحاظ ویژگی‌های جمعیتی و زبانی، اوکراین به دو دسته تقسیم شده است: یک دسته ساکنان بخش‌های شرقی و جنوبی اوکراین از جمله شبه جزیره کریمه و شهر سواستوپل است که اکثراً روس زبان و بیشتر ارتدوکس هستند. این گروه سخت طرفدار روسیه‌اند. دسته دیگر، ساکنان بخش‌های

غربی اوکراین هستند که بیشتر کاتولیک و طرفدار نزدیکی روابط با غرب هستند وجود این دوگانگی جمعیتی سبب می‌شود تا هر یک از این دو طیف گرایش به روسیه یا اروپای غربی را برطرف کننده مشکلات خود بدانند؛ به علاوه قرابت جغرافیایی اوکراین با قدرت‌های بزرگ این سرزمین را به یکی از مهم‌ترین کانون‌های اصطکاک قدرت‌ها (به سرکردگی روسیه و آمریکا) تبدیل کرده است. (Nunjad, 111:1400). کشور اوکراین با توجه به موقعیت خاص ژئوپلیتیکی که دارد در سیاست خارجی روسیه و آمریکا از جایگاه مهمی برخوردار است، به طوری که پس از استقلال اوکراین، سیاستمداران کاخ کرملین، این جمهوری را ملتی مستقل از روس‌ها نمی‌پنداشتند. ایالات متحده آمریکا نیز با هدف برقراری هژمونی خود در صدد غربی‌سازی اوکراین و مقابله با نفوذ سنتی روسیه در این کشور است. با این وجود، بحران سال ۲۰۱۴ در اوکراین ابتدا یک مسأله داخلی بود، اما با توجه به موقعیت راهبردی این کشور و بازی ژئوپلیتیک قدرت‌های جهانی، تبدیل به یک چالش بین‌المللی شد (Nunjad, 112:1400). در این میان کشورهای همانند ایران که در روابط میان روسیه و غرب جایگاه مهمی دارند خواه ناخواه تحت تأثیر این رقابت‌ها قرار می‌گیرند. منافع کشورهای که عمده رفتارهای آنها بازخورد بین‌المللی دارد تحت تأثیر بحران‌های دامنه‌داری مانند اوکراین قرار خواهد گرفت. در حال حاضر رسانه‌ها از ظرفیت بسیار بالایی برای گفتمان سازی برخوردار هستند. گسترش چشمگیر فضای مجازی در کلیهٔ وجوه زندگی بشر موجب رشد شبکه‌های انسانی و افزایش تعاملات مجازی بین افراد گردیده است. رسانه‌ها، ابزارهای ارتباطی هستند که مورد توجه مخاطبان جهانی هستند. امروزه با پیشرفت فناوری و بروز تغییرات گسترده در عرصه ارتباطات، و بسایت‌های خبری برای پوشش اخبار بین‌المللی، روش‌های نوینی به کار می‌گیرند. هر کدام از این رسانه‌ها برای جذب و هدایت افکار عمومی همسو با گفتمان‌های خود با آگاهی از روش‌های نوین پوشش خبری، به دنبال ایفای نقش فعالانه در عرصه اطلاع‌رسانی هستند. آنچه در جهان امروز اهمیت دارد، این است که خبر دیگر انتقال دهنده واقعیت نیست بلکه سازنده واقعیت است. امروزه، راه‌های انتقال رویدادهای سیاسی در مقایسه با دوره‌های قبل از خود، در بخش وسیعی تفاوت کرده، چراکه رسانه‌های خبری مدرن نه تنها به عنوان کانال‌هایی برای ارتباطات به شمار می‌آیند، بلکه به عنوان پایگاه‌های مهم قدرت که ساختارها و برنامه‌های آن به شدت بر محتوا و شکل ارتباطی سیاسیون با عموم مردم تأثیرگذار است، محسوب می‌شوند (Benaissa, 29:2017). در دنیای امروز، دیپلماسی رسانه‌ای، قدرتمندترین ابزار

برای تغییر نگرش افراد محسوب می‌شود. دیپلماسی امروز صرفاً در اتاق‌های دربسته شکل نمی‌گیرد، بخش بزرگتری از آن در سطح افکار عمومی و در برابر چشم دیگران و به کمک فناوری‌های نوین ارتباطی و رسانه‌ها تشکیل میشود. دیپلماسی رسانه‌ای یک کشور می‌تواند در معادلات سیاسی و امنیت ملی و جایگاه منطقه‌ای آن کشور تأثیر به‌سزایی داشته باشد دیپلماسی رسانه‌ای جمهوری اسلامی ایران که در رأس آن شبکه‌های برون مرزی صداوسیما قرار دارند نیز از این قاعده مستثنی نیست و با تأثیرگذاری مثبت بر افکار عمومی توان آن را داشته است که واقعیت رخدادهای منطقه‌ای را بازتاب و گفتمان انقلاب اسلامی را تبیین نماید. پیشبرد مصاف رسانه‌ای در مسیر اهداف انقلاب اسلامی، نیازمند طراحی دقیق پیام‌هایی است که باید از طریق رسانه به مخاطب ارائه شود تا افکار عمومی به شکلی شایسته هدایت و فرهنگ عمومی بین‌المللی مدیریت شود. در واقع رسانه ساختاری است که باید روح تعالیم دینی، آرمان‌ها و شعارهای انقلاب اسلامی را به‌صورت پیام، طراحی و با به‌کارگیری سیاست‌های مطلوب و استفاده حداکثری از امکانات و ظرفیت‌های موجود، آن را به طیف گسترده‌ای از مخاطبان خود عرضه نماید. انتقال پیام باید در جهت هدایت افکار عمومی و مدیریت فرهنگ عمومی در جنگ رسانه‌ای و در مسیر غایت‌ها و آرمان‌های اسلام، انقلاب و نظام اسلامی صورت بگیرد (Zohraei, 14:1390). با عنایت به جنگ اوکراین ضرورت توجه به بایسته‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در تقویت منافع ملی امری لازم است. مقاله حاضر با هدف بدست آوردن راهکارهای اساسی برای تقویت ظرفیت دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین می‌باشد پرسش اصلی مقاله این است که بایسته‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقای منافع ملی ایران کدام اند؟

پیشینه تحقیق

در خصوص دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ اوکراین مقالاتی نوشته شده است که به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که بررسی بایسته‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در مقالات یاد شده به صورت تک متغیره انجام شده است و تبیین این موضع در چارچوب دیپلماسی رسانه‌ای و منافع ملی سیاسی و عرصه‌های آن، دفاعی نظامی، اقتصادی، منطقه‌ای و... ایران به همراه ارائه پیشنهادها کاربردی و راهبردهای رسانه‌ای نوآوری این مقاله محسوب می‌شود.

ردیف	عنوان	نویسندگان	سال	محور اصلی
۱	سیاست گذاری رسانه‌ای آمریکا علیه روسیه؛ هالیوود، جنگ سرد نوین و احیای روسیه هراسی	بشیر، سید حسن	(۱۳۹۷)	به این نتیجه رسید که در واکنش به توفیقات روسیه در نقاط استراتژیک جهان؛ اهداف سیاست گذاری رسانه‌ای آمریکا پس از یک دوره تمرکز بر اسلام هراسی و بازنمایی علیه مسلمانان، در حال چرخش به سوی روسیه هراسی است.
۲	با عنوان نقش دیپلماسی رسانه‌ای در حفظ منافع ملی کشور	سلطانی، فرهادشیمی، خانزاده	(۱۳۹۹)	به این نتیجه رسید که دسترسی بیشتر به رسانه‌ها، دسترسی به قدرت بیشتر و اقتناع را نیز به همراه دارد و دیپلماسی رسانه‌ای از این قدرت نامحسوس بهره می‌گیرد. کم کاری در این زمینه و عدم انعکاس سیاست‌های داخلی و خارجی کشورمان به ملل جهان با استفاده از ابزارهای مناسب، باعث شده است زمینه برای سوء استفاده بسیاری از رسانه‌های توجیه شده کشورها و سازمان‌های جهانی فراهم شود که به هر شکلی که مایل باشند در ساختن افکار عمومی جهان علیه ما وارد عمل شوند. از این رو توجه به اهمیت و نقش دیپلماسی رسانه‌ای در بازتعریف و نحوه دستیابی به منافع ملی کشور در عصر رسانه‌ها ضروری به نظر می‌رسد.
۳	با عنوان دیپلماسی نظامی؛ راهبرد نوین دولت‌ها در پیگیری اهداف سیاست خارجی	آسمانی، کناری، طباطبائی	(۱۳۹۹)	به این نتیجه رسید که بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که اتخاذ چنین رویکردی سبب افزایش توانمندی کشورها در پیگیری اهداف سیاست خارجی و به تبع، افزایش قدرت و نقش آفرینی آنها در عرصه تحولات بین‌المللی میشود.

<p>به این نتیجه رسید که به نظر می‌رسد این بحران پیامدهای جدی را از نظر اقتصادی و سیاسی و اجتماعی نه تنها بر جهان اسلام و ایران بلکه بر کل جهان خواهد داشت و در انتها این بحران با تسلیم قسمتی از خاک اوکراین و مصالحه در بحث پیوستن اوکراین به ناتو آرام می‌شود.</p>	(۱۴۰۱)	پی سپار	<p>با عنوان آینده‌پژوهی جنگ روسیه و اوکراین تاثیر جنگ روسیه و اوکراین بر ایران و جهان اسلام پیامدهای اقتصادی، سیاسی و نظامی این بحران را برای جهان، جهان اسلام و ایران و نیز آینده آن را بررسی می‌کند.</p>	۴
--	--------	---------	--	---

چارچوب نظری و مفاهیم تحقیق

دیپلماسی

دیپلماسی، هنر مرتبط ساختن عناصر قدرت ملی به مؤثرترین شکل با آن دسته از ویژگی‌های شرایط بین المللی است که به منافع ملی مرتبط می‌شود (Morgenthau & Thompson، 187:2015) واتسون، دیپلماسی را به عنوان مذاکره نهادهای سیاسی که استقلال یکدیگر را تأیید کرده اند، تعریف می‌نماید (Watson 2016:۳۳). بر این اساس، دیپلماسی روشی غیر خشونت آمیز با هدف کسب منافع حداکثری، دفع هزینه‌ها و خطرات و ارتقای موقعیت سیاسی، اقتصادی، امنیتی و ... دولت‌ها در نظام بین الملل تلقی می‌شود. پس از پایان جنگ سرد، رویکردهای متعددی اقدام به ارائه تبیین و تعریف جدید از پدیده دموکراسی در شرایط نوین بین المللی کرده اند. ورود دیپلماسی به حوزه‌های جدید و فاصله گرفتن از رویه‌های کلاسیک نتیجه تغییرات گسترده نظام بین الملل جدید بود. با وارد شدن دیپلماسی به قرن بیست و پایان یافتن دیپلماسی انحصاری، فضا برای ظهور و فعالیت بازیگران غیردولتی مهیا گردید. این رویکرد جدید دیپلماسی به ابعاد فرهنگی، تجاری، علمی و فنی سرایت کرد و مفاهیم جدیدی در روابط بین الملل و ارتباطات ملت‌ها شکل گرفت.

دیپلماسی رسانه‌ای

برای دیپلماسی رسانه‌ای تعاریف مختلفی از صاحب‌نظران این حوزه بیان شده است. ابوبو، در تعریف خود،

- 1- Morgenthau and Thompson
- 2- Watson

رسانه‌ها را ابزاری برای بیان و ترویج سیاست خارجی توصیف می‌کند. (Ebo¹، 2016: 144). تیلور نیز با اشاره به جایگاه محوری تلویزیون، دیپلماسی رسانهای را هنر ایجاد ارتباط میان کشورها، حل و فصل اختلاف‌ها در صحنه روابط بین‌الملل و اقناع جوامع دیگر از طریق رسانه‌ها تعریف می‌کند. (Taylor²، 2017: 83). به طور کلی «استفاده از ظرفیت‌های رسانه در به‌کارگیری منابع بالقوه قدرت نرم و تبدیل آنها به قدرت نرم بالفعل» تعریفی جامع است که دیپلماسی رسانهای را از زاویه دیپلماسی عمومی توصیف می‌نماید (Sheikh al-Islami & Nouri, 2016: 31). با ورود رسانه‌های جمعی در قرن بیستم به عرصه روابط بین‌الملل به‌ویژه پس از جنگ دوم جهانی، چهره دیپلماسی سنتی به کلی دگرگون شده، با پدیده‌های به نام دیپلماسی رسانهای مواجه هستیم که در نوع خود در تاریخ بی‌سابقه است؛ زیرا رسانه‌ها به ویژه شبکه‌های ماهواره‌ای تصویری، در عمل کارهایی را انجام می‌دهند که وزارت امور خارجه و هیأت‌های دیپلماتیک به طریق سنتی به انجام آن مبادرت می‌نمودند و حتی در اغلب موارد آنها به مراتب قویتر، مؤثرتر و نیز کارآمدتر از نهادهای مزبور عمل می‌کنند. (Qawam, 1384: 13-14).

دیپلماسی رسانهای از جمله مفاهیمی است که تعاریف متعدد و متنوعی برای آن ذکر شده است و در طول زمان تغییرات و تحولات چشمگیری را به خود دیده است. کارل، دیپلماسی رسانهای را با دیپلماسی باز یا آشکار یا دیپلماسی عمومی یکی می‌داند و آن را استفاده از رسانه‌های جمعی برای تأثیرگذاری بر نظریات مردم در جامعه دیگر می‌داند. (Karl، 2017: 32). راماپراساد³ دیپلماسی رسانهای را شامل نقشی که مطبوعات در کارکردهای دیپلماتیک بین کشورها ایفا می‌کنند تعریف کرده است. واژه‌های خاصی نظیر دیپلماسی روزنامه‌ای، دیپلماسی تلویزیونی، دیپلماسی ماهواره‌ای و دیپلماسی اینترنتی هم برای توصیف این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. (Ramaprasad³، 2019: 32) وین دین¹¹ دیپلماسی عمومی را به‌عنوان چیزی شبیه پروپاگاندا تعریف و بیان می‌کند که این نوع دیپلماسی هم معنی دیپلماسی تلویزیونی است؛ به این معنا که سیاست‌مداران و دیپلماتها از تلویزیون برای پروپاگاندا بین‌المللی استفاده می‌کنند و آن را با پروپاگاندا ملی همراه و ممزوج می‌کنند. (Van Dinh¹¹، 2016: 52). کوهن⁹ تفاوت میان دیپلماسی عمومی و دیپلماسی رسانهای را اینگونه توضیح می‌دهد: «دیپلماسی رسانهای در بردارنده تمامی جنبه‌هایی از دیپلماسی عمومی است که در آن با رسانه طرف است؛ همان‌گونه که بقیه جنبه‌های

1- Ebo, E
2- Taylor
3- Ramaprasad, J

آن، ارتباطی با دیپلماسی عمومی ندارد؛ بخش‌هایی مثل ارسال خطا توسط دولت‌ها از طریق رسانه و استفاده از رسانه به‌عنوان منبع اطلاعات» (Cohen 2016: 7). یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان حوزه دیپلماسی رسانه‌ای، ایتان گیلبوآ است. وی، دیپلماسی رسانه‌ای را به معنای استفاده رهبران از رسانه‌ها، به منظور بیان منافع در مذاکرات، اعتمادسازی و بسیج حمایت از توافقات می‌داند و برای آن چهار نقش و کارکرد ذکر می‌کند. کارکرد نخست نقش کنترل‌کننده رسانه است. به این معنا که رسانه در عین حال که محدودیت‌هایی را برای دیپلمات‌ها و مسئولان سیاست خارجی ایجاد می‌کند، فرصت‌هایی را برای آنها به‌وجود می‌آورد.

مانند زمانی که یک دولت برای مداخله در منطقه یا کشور خاص نیاز دارد که پوشش رسانه‌ای، کار اقلان افکار عمومی در مورد مداخله را به خوبی انجام دهد. کارکرد دوم نقش محدودکننده رسانه‌ها است. این نقش که از آن به اعمال فشار نیز تعبیر میشود، به سرعت بالای انتشار و انتقال اطلاعات و تأثیر آن بر فرایند سیاست می‌پردازد. پوشش خبری جهانی، فرایند سیاست‌گذاری را گسسته و رهبران را به سوی انتخاب گزینه‌های ویژه‌ای سوق می‌دهد. کارکرد سوم، نقش میانجی را برای رسانه در نظر گرفته و نشان می‌دهد که چگونه و در چه شرایطی رسانه‌ها از شکل خبررسانی خارج شده، وارد عرصه دیپلماسی می‌شوند. در این نقش رسانه می‌تواند زمینه انجام مذاکرات بین دو گروه متخاصم را از طریق تسهیل مذاکرات و بازتاب دادن گزارش‌های حرفه‌ای و بدون تعصب فراهم کند. کارکرد چهارم، رسانه به مثابه ابزار سیاست است که در اختیار دولت‌ها قرار دارد و آن‌ها می‌توانند از طریق آن روابط خود با دولتهای دیگر را تنظیم کنند و در مذاکرات دیپلماتیک به موفقیت برسند. (Gilboa, 83:1388). آمون ۱۱ دیپلماسی رسانه‌ای را تا حد یک الگوواره جدید، ارتقا داد. وی مدعی بود که تغییرات پارادایمی در ارتباطات و دیپلماسی، الگوواره جدیدی از دنیای سیاست را ایجاد کرده که آن را «تله دیپلماسی» می‌نامید. (Ammon, 2018: 2). تله دیپلماسی، دیپلماسی شبکه‌ای و سایر دیپلماسی اشکال دیگری از دیپلماسی در عصر فناوری هستند که ویژگی مشترکشان بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و اینترنت در کمترین زمان و بدون محدودیت مکانی برای ارتباط با عموم مردم است.

توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی - اطلاعاتی همچون شبکه جهانی اینترنت، ماهواره‌های تلویزیونی و به‌طور کلی رسانه‌های گروهی بر اهمیت این نوع از دیپلماسی افزوده است. ریچارد سولومون ۱۵ دیپلماسی مجازی را دیپلماسی از طریق رسانه‌های الکترونیک تعریف می‌کند. فرایندی که از طریق آن شخص می‌تواند حقیقت را با فرایندی مجازی در یابد (Mansouri, 1390: 667). یکی از عناصر مهم دیپلماسی مجازی،

شکل‌گیری سفارتخانه‌ای مجازی است. این نوع دیپلماسی، قدرت و سرعت ارتباط کشورهای را با جهان خارج و همچنین دستیابی به اطلاعات و انتقال آن را بسیار افزایش می‌دهد. (Vahidi, 2016: 370).

از آنجا که تلویزیون در میان انواع رسانه‌های جمعی، گوی سبقت را از نظر جذب مخاطب ربوده است طبیعتاً استفاده از آن برای مقاصد سیاسی و دیپلماتیک نیز از جایگاه ویژه برخوردار است. به‌ویژه در عصری که ماهواره این امکان را به همه کشورهای دنیا داده است تا از طریق تلویزیون، وارد شبکه ارتباطی در دنیای معاصر شوند. واژه تله دیپلماسی برگرفته از کتابی است که توسط «رویس آمون» با عنوان «تلویزیون جهانی و شکل دهی جهان سیاست CNN، تله دیپلماسی و سیاست خارجی» در سال 2001 به رشته تحریر در آمد. امروزه رسانه‌های کشورهای از طریق تهیه و تولید مستندهای زیبا و حرفه‌ای توانسته‌اند چهره مطلوب و مورد نظر خود را به دنیا ارائه و یا دیگر کشورها را تخریب کنند. این تولیدات معمولاً به صورت رایگان و به بهانه‌های مختلف در اختیار شبکه‌های مختلف تلویزیونی قرار می‌گیرند (Shah Mohammadi, & Qaraati, 1391: 102).

به طور کلی تعامل تنگاتنگ رسانه و دیپلماسی باعث ورود اصطلاحات دیگری نیز به عرصه سیاست و روابط بین‌الملل شده است. اصطلاحاتی همچون دیپلماسی تصویری (فتودیپلماسی)، دیپلماسی صوتی، دیپلماسی لحظه‌ای و دیپلماسی بلادرنگ از آن جمله هستند. (Mansouri, 1390: 667).

رنالیسم تهاجمی

مرشایم به‌عنوان برجسته‌ترین نظریه‌پرداز رنالیسم تهاجمی معتقد است که نوواقعگرایی تهاجمی بر پنج مفروض استوار است که علت و انگیزه کشورها برای بیشینه‌سازی قدرت در نظام بین‌الملل آنارشیک را توضیح می‌دهد. نخست، کشورها، به‌ویژه قدرت‌های بزرگ، بازیگران اصلی و عمده در سیاست جهان هستند که در یک نظام آنارشیک اقدام می‌کنند. دوم، همه کشورها از میزانی از توانایی نظامی تهاجمی برخوردارند. بنابراین، هر کشوری قادر است تا به همسایگانش ضربه و خسارت وارد سازد. البته تواناییهای کشورهای مختلف با هم تفاوت داشته و در طول زمان تغییر می‌کند. سوم، کشورها هرگز نمیتوانند از نیات کشورهای دیگر مطمئن باشند. چون برخلاف توانایی‌های نظامی، نیت کشورها که در اذهان تصمیم‌گیرندگان آنهاست را نمی‌توان به صورت تجربی واریسی کرد. حتی اگر بتوان به نیت کشورها در زمان حال پی برد، تشخیص و درک نیت آینده آنها غیرممکن است. از اینرو، سیاستگذاران هرگز نمیتوانند مطمئن باشند که آیا با یک کشور طرفدار وضع موجود یا تجدیدنظرطلب مواجهند. چهارم، هدف اصلی کشورها بقاست. کشورها میتوانند اهداف دیگری مانند رفاه و حفظ حقوق بشر را پیگیری نمایند، اما پیگیری و تأمین این اهداف در صورت حیات و بقا امکان دارد. پنجم، کشورها کنشگران عاقل هستند؛

یعنی آنها قادر به اتخاذ راهبردهای درستی هستند که چشم انداز و امید بقای آنان را بیشینه می سازد. این امر بدان معنا نیست که کشورها دچار سوء محاسبه نمی شوند. چون کشورها در جهان پیچیده با اطلاعات ناقص عمل می کنند، از اینرو، بعضی از مواقع اشتباهات بزرگی مرتکب می شوند. (Mearsheimer¹, 2018: 30-31).

مجموع این پنج مفروض شرایطی را به وجود می آورد که کشورها نه تنها دغدغه موازنه قوا و حفظ قدرت دارند بلکه انگیزه قوی و شدیدی را برای بیشینه سازی قدرت فراهم میسازد. چون کشورها از یکدیگر هراس دارند، برای تأمین امنیت شان تنها بایست به خود اتکا کنند و بهترین راهبرد برای تأمین و تضمین بقا بیشینه سازی قدرت نسبی است. از اینرو، برخلاف نواقعه گرایان تدافعی که استدلال می کنند کشورها تنها در پی کسب میزان مقتضی از قدرت هستند. (Waltz², 2019: 11; Glaser, 2017: 12; Van³ Evera⁴, 2019: 14). نواقعه گرایان تهاجمی بر این باورند که تأمین امنیت مستلزم کسب و بیشینه سازی قدرت نسبی تا حد امکان است (Labs⁵, 2017: 37). در نتیجه، آنان دوام و پایداری نظم و موازنه قوای موجود را زیر سؤال برده و استدلال می کنند که کشورها هرگز از قدرت خود راضی نیستند و در نهایت درصد هژمونی برای تأمین و تضمین امنیتشان هستند. هدف نهایی هژمون شدن و ماندن در نظام بین الملل آنارشیک است. حتی کشور هژمون نیز هنوز کاملاً راضی نبوده و درصدد است تا از ظهور رقبای همپراز خود جلوگیری نماید (Mearsheimer, 2018: 21-42). رقابت روسیه و آمریکا در اوکراین در این چهارچوب قابل تحلیل است. همچنین با توجه به نگاه ساختاری رئالیسم تهاجمی منافع سایر کشورها از جمله ایران تحت تأثیر این بحران قرار خواهد گرفت.

بحران اوکراین

اوکراین از سال 1991 از کنترل مستقیم مسکو خارج شد. اوکراین همواره نسبت به هدف های روسیه بدبین بوده است؛ با وجود این تصور دو کشور روابط نزدیک اقتصادی را با یکدیگر ادامه داده و روسیه به عنوان یکی از مهم ترین شریک های تجاری اوکراین مطرح بوده است. در سال 1994 در بیانیه ای

- 1- Mearsheimer
- 2- Van Evera
- 3- Glaser
- 4- Waltz
- 5- Labs

غیررسمی در بوداپست با میانجی‌گری آمریکا، روسیه حاکمیت و تمامیت ارضی اوکراین را به رسمیت شناخت و اوکراین در برابر آن سلاح‌های هسته‌ای خود را به روسیه تحویل داد. در سال ۱۹۹۷ کییف برای ۲۰ سال محل ناوگان نیروی دریایی در سواستوپول در کریمه را به روسیه اجاره داد. موازنه شکننده میان مسکو و کی‌یف با انقلاب نارنجی سال ۲۰۰۴ اوکراین در معرض تهدید قرار گرفت. در آن انتخابات نامزد مورد حمایت روسیه، ویکتور یانوکویچ از نامزد مورد حمایت غرب ویکتور یوشچنکو شکست خورد. (Kolai, 1:1396).

پوتین انقلاب‌های رنگی در منطقه را اقدام‌های هماهنگ شده غرب برای گسترش مردم‌سالاری و روی کارآمدن دولت‌های طرفدار غرب در فضای پیشین اتحاد شوروی می‌دانست (Mushirzadeh, 12:1389).

در ژانویه ۲۰۱۰ روسیه با روسیه سفید و قزاقستان اتحادیه گمرکی ایجاد کرد که تعرفه آزاد تجاری میان این ۳ کشور را برقرار کرد. در سپتامبر و دسامبر ۲۰۱۳ ارمنستان و قرقیزستان موافقت خود را برای پیوستن به این اتحادیه اعلام کردند. پوتین امیدوار بود که اوکراین هم خواستار عضویت شود؛ اما این موضوع با توجه به توافق نامه تجارت آزاد اوکراین و اتحادیه اروپا مشکل به نظر می‌رسید. توافق‌نامه تجارت آزاد ابتدا در بروکسل در ژوئیه ۲۰۱۲ مطرح شد و قرار شد تا در نشست ویلنیوس در ۲۹ نوامبر به امضای دو طرف برسد. هم‌زمان، روسیه فشار بر اوکراین را افزایش داد. در نتیجه، در ۲۱ نوامبر یانوکویچ اعلام کرد که توافق ویلنیوس را امضا نخواهد کرد (Rutland, 2017: 8-1). نتیجه این رفتار، شورش در میدان اروپا و خشونت در خیابان‌های کی‌یف و در برابر بسیج طرفداران روسیه در شرق و جنوب اوکراین و سقوط دولت اوکراین بود. دولت جانشین تمایل داشت تا به جای عضویت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا، توافق با اتحادیه اروپا را امضا کند. پاسخ روسیه به این خواسته، اشغال کریمه و حمایت از شورشیان در شرق و جنوب اوکراین بود. با شدت گرفتن بحران، تلاش‌ها برای توافق دوطرفه درگیر آغاز شد، ولی با شکست توافق و خروج یانوکویچ از اوکراین، روس‌ها به این نتیجه رسیدند که دیگر راهی برای بازگشت وجود ندارد. به باور آن‌ها، دولت جدید اوکراین توافق نامه با اتحادیه اروپا را امضا خواهد کرد که این مسئله زمینه را برای پیوستن اوکراین به ناتو و لغو توافق با روسیه برای استفاده

1- Rutland

1- Ratti

1- Connolly

از پایگاه سواستوپول فراهم می‌کند، در نتیجه روسیه پیش‌دستی کرد. (Abul Hassan Shirazi, 2016:26) روسیه، کریمه را اشغال و در آن جا همه پرس‌ی برگزار کرد. این همه‌پرسی در 16 مارس برگزار شد و 83 درصد از واجدان شرایط در آن شرکت کردند. نتیجه همه پرس‌ی موافقت 96/7 درصد مردم کریمه و موافقت 95/6 درصدی مردم سواستوپول با استقلال این شبه جزیره از اوکراین بود. این همه پرس‌ی با مخالفت آمریکا، اتحادیه اروپا و دولت کریمه روبه رو شد. روز بعد در 17 مارس پارلمان کریمه نیز استقلال کریمه را اعلام کرد در 18 مارس پیمانی میان روسیه و دولت خودمختار کریمه در مورد پیوستن کریمه و سواستوپول به روسیه امضا شد. این اقدام از سوی سازمان ملل متحد پذیرفته نشد و مجمع عمومی سازمان ملل در 27 مارس با تصویب قطعنامه ای غیرالزام آور پیوسته ساختن کریمه به روسیه را غیرقانونی اعلام کرد (Walizadeh, 2014: 12-13). اتحادیه اروپا و آمریکا در پی این تحولات، با اخراج روسیه از گروه 8، بلوکه کردن داراییهای آن و ممنوعیت سفر مقامهای روس به اقدامهای این کشور واکنش نشان دادند (Rutland, 2017: 9). همچنین در واکنش به دخالت روسیه در اوکراین، ناتو در آوریل 2014 تعلیق همه همکاری‌های نظامی و غیرنظامی با مسکو را اعلام کرد، هرچند گفت و گو در شورای ناتو- روسیه ادامه یافت (Ratti, 2018: 16-15). با اشغال کریمه به وسیله روسیه، کشورهای غربی تحریم‌های چند بخشی را علیه روسیه آغاز کردند که شامل بخش‌های نظامی، نفتی و مالی بود. از آثار تحریم در این حوزه می‌توان به خروج سرمایه از روسیه، کاهش ارزش روبل، افت ارزش بازار سهام و سرمایه گذاری نکردن شرکتهای بزرگ بین‌المللی در روسیه اشاره کرد، به شکلی که به کاهش رشد اقتصادی روسیه به کمتر از یک درصد در سالهای 2014 و 2015 منجر شده است. (Shoaib: 92:1394).

روسیه نیز در برابر به کارگیری تحریم‌های غرب علیه این کشور دست به اقدام متقابل زد. اقدام‌های تلافی جویانه روسیه شامل تحریم ورود محصولات کشاورزی و دامی از کشورهای غربی بود. ابزار دیگر روسیه در این زمینه، تشدید روابط سیاسی و اقتصادی با آسیا و به ویژه چین بود. در مجموع می‌توان گفت که اقتصاد روسیه پس از به کارگیری تحریم‌ها روند نزولی یافت. افت سریع روبل در اواخر سال 2014 مؤید این مسئله است. تحریم‌های غرب، روسیه را از مدل توسعه اقتصادی غربی، بر پایه اولویت بازار و پیوستن به اقتصاد جهانی دور کرد. روسها همانند گذشته که از تهدید خارجی برای تمرکز اقتصادی استفاده می‌کردند، پس از بحران اوکراین نیز این مدل را بازسازی کردند و نوعی کنترل دولتی از بالا را بر اقتصاد و به ویژه بر امور مالی، انرژی و دفاعی به کار گرفتند (1-8:2015).

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی یا ناتو

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی یا ناتو یک ائتلاف نظامی میان کشورهای آمریکای شمالی و اروپایی است و همانطور که از اسمش مشخص است قدرت‌های دو سوی اقیانوس اطلس را به هم پیوند می‌دهد. این سازمان در سال ۱۹۴۹ میان ۱۲ کشور تشکیل شد و هدف اولیه آن مقابله با نفوذ و سلطه اتحاد جماهیر شوروی سابق در اروپا بود. این سازمان در طول جنگ سرد گسترش یافت و کشورهای دیگری از جمله ترکیه را به عنوان عضو پذیرفت. اما این گسترش پس از سقوط اتحاد جماهیر شوروی سابق نیز ادامه یافت و مرزهای ناتو به سمت شرق اروپا گسترده شد، به طوری که بین سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۴ ده کشور سابقاً کمونیستی از جمله لهستان، مجارستان، آلبانی و لیتوانی به عضویت ناتو درآمدند. ناتو در حال حاضر ۳۰ عضو دارد که آخرین آن‌ها مقدونیه شمالی است که در سال ۲۰۲۰ به سازمان پیوست. تنها دو عضو ناتو، یعنی آمریکا و کانادا غیراروپایی هستند. مهمترین کارکرد سازمان پیمان آتلانتیک شمالی «دفاع جمعی» یا ماده ۵ پیمان ناتو است. بر اساس ماده ۵ حمله به هر یک از اعضای ناتو حمله به تمام اعضا محسوب می‌شود و کلیه کشورها باید در مقابل آن اقدام کنند. ناتو ابتدا در لندن مستقر بود اما از آنجا به پاریس نقل مکان کرد و برای مدتی در پایتخت فرانسه بود. اما از سال ۱۹۶۶ مقر ناتو در بروکسل قرار دارد. مرکز فرماندهی نیروهای ناتو در اروپا نیز ابتدا در فرانسه بود اما آن هم به بلژیک منتقل شد. دوره دبیرکلی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی ۴ سال است. در حال حاضر نینس استولتنبرگ، نخست وزیر پیشین نروژ دبیر کل ناتو است. وی در سال ۲۰۱۴ به این مقام رسید و ماموریتش در سال ۲۰۱۸ برای یک دوره دیگر تمدید شد. به این ترتیب وی تا پایان سپتامبر سال ۲۰۲۲ میلادی این سمت را برعهده خواهد داشت. (Bidarmanesh, 2013:24).

نقش آمریکا در جنگ اوکراین

سیاست آمریکا در خصوص گسترش ناتو به شرق، به ویژه کوشش این کشور در اواخر دهه اول قرن بیست و یکم برای ورود اوکراین به سازمان پیمان آتلانتیک شمالی و تلاش‌های قدرت‌های مطرح اروپایی در این باره، زیربنای لازم را برای بحرانی شدن روابط ایالات متحده و روسیه فراهم کرد. آمریکا سیاست خارجی را برپایه خط مشی گسترش به شرق پیمان آتلانتیک شمالی قرار داد و اتحادیه اروپا نیز برای تسریع ورود کشورهای شرق و مرکز اروپا به بدنه اتحادیه با تسامح فراوان به فرایند یکپارچگی اقتصادی

این منطقه نظر دوخت.

گسترش ناتو به شرق و افزایش سریع کشورهای عضو اتحادیه اروپا با در نظر نگرفتن روسیه عملاً به افزایش استعداد انزوای سیاسی، اقتصادی و نظامی این کشور در اروپا منجر شد و واقعیت محاصره روسیه را متجلی ساخت. با مروری بر تاریخ عملکرد گذشته آمریکا مشاهده می‌نماییم که علاوه بر حملات، بمب‌گذاری‌ها، کودتاها و تغییر رژیم‌های تحمیل شده بر کشورها در سراسر جهان، یکی از روش‌های ترجیحی آمریکا برای مقابله با دشمنان خود "به راه انداختن جنگ نیابتی" علیه آنها، یعنی حمایت از جنگ یک گروه یا کشور در برابر یک قدرت رقیب بدون دخالت نظامی است. تاریخ جنگ سرد سرشار از نمونه‌های این چنینی می‌باشد، از جمله حمایت آمریکا از مجاهدین علیه شوروی در افغانستان، کمک به صدام حسین در برابر ایران در جنگ ایران و عراق، یا در یک مورد معاصر، تلاش نافرجام برای سرنگونی بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه توسط شورشیان محلی. جنگ‌های نیابتی به آمریکا اجازه می‌دهد تا با فدا کردن دیگران در راه رسیدن به اهدافش ضررهای خود را به حداقل برساند، در حالی که با تضعیف کشورهای رقیب و در عین حال به حداکثر رساندن سود مجتمع نظامی صنعتی از طریق حفظ جریان فروش سلاح به منافع ژئوپلیتیکی خود دست پیدا می‌کند.

سیاست آمریکا در حال حاضر در جنگ اوکراین، پس از اعلام درخواست به روسیه برای عقب‌نشینی طی اولین ماه مناقشه بین روسیه و اوکراین، اکنون کاملاً آشکار است که ایالات متحده و متحدانش تغییر جهت داده‌اند و قصد دارند به طور خاص با تشدید تأمین تسلیحاتی و فراهم کردن آموزش و اطلاعات برای ارتش اوکراین این مناقشه را طولانی کنند تا بیشترین آسیب ممکن را به روسیه تحمیل کنند. واشنگتن با هرگونه سازش بین روسیه و اوکراین که ممکن بود به اجتناب از خصومت‌ها کمک کند مخالفت می‌کند، واشنگتن نمی‌خواهد جنگ با یک توافق سریع به پایان برسد که به موجب آن اوکراین به روسیه امتیاز می‌دهد، زیرا نتیجه ایده آل برای آمریکا این است که از تحمیل بیشترین خسارت ممکن به مسکو اطمینان حاصل کند، بنابراین تشدید جنگ و درگیری در واقع به نفع ایالات متحده است. به عبارت دیگر، هرچه آمریکا بتواند این جنگ را طولانی‌تر کند، می‌تواند منافع ژئوپلیتیک بیشتری برای خودش کسب کند.

(Ruhi, 231:1401).

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت کیفی از نوع تحلیل مضمون می‌باشد. مورد مطالعه تعداد ۱۱ نفر صاحب‌نظران رسانه‌ای و صاحب‌نظران که در مورد حوزه دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ

روسیه و اوکراین شامل می شود. روایی خروجی مصاحبه بر اساس روایی محتوایی با استفاده از نظرات اساتید و متخصصان تعیین گردید. روش نمونه گیری نیز از نوع هدفمند تا حد اشباع نظری می باشد. برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته استفاده شده است. تجزیه تحلیل داده‌ها در دو مرحله صورت گرفت. در ابتدا بر اساس نتایج مصاحبه‌ها، اطلاعات استخراج و سپس کد گذاری و طبقه بندی داده‌ها صورت پذیرفت. برای بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ عدد (۰/۸۲) محاسبه گردید. برای انجام تحلیل مضمون از نرم افزار MaxQDA 2022 استفاده شده است و برای اعتبارسنجی الگو با روش حداقل مربعات جزئی از نرم افزار Smart PLS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

این مطالعه بر اساس دیدگاه ۱۱ نفر از خبرگان حوزه دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ اوکراین انجام شده است. از منظر جنسیت ۸ نفر مرد و ۳ نفر زن هستند. از نظر سنی ۲ نفر بین ۳۵ تا ۴۵ سال و ۴ نفر بالای ۴۵ سال سن دارند. از نظر تحصیلات نیز ۲ نفر کارشناسی ارشد و ۹ نفر دکتری دارند. از نظر سابقه کاری ۳ نفر بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۸ نفر بیش از ۲۰ سال سابقه کار دارند.

جدول (۱): ویژگی‌های جمعیت‌شناختی بخش کیفی

درصد	فراوانی	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی
%73	۸	مرد
		جنسیت
%27	۳	زن
%10	۲	۳۵ تا ۴۵ سال
		سن
		۴۵ سال و بیشتر
%90	۹	کارشناسی ارشد
%18	۲	دکتری
%82	۹	۱۰ تا ۲۰ سال
		تحصیلات
%27	۳	بالای ۲۰ سال
%73	۸	کل
		سابقه کاری
%100	۱۱	

برای دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران اوکراین، مصاحبه‌های

تخصصی نیم ساخت یافته با خبرگان صورت گرفته است. در این مرحله پیش از شروع مصاحبه شش پرسش باز در نظر گرفته شده است و در طول فرایند مصاحبه این پرسش بینی در نظر گرفته شده است که سوالات جدیدی نیز مطرح شود. برای اینکه پژوهشگر با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود اقدام به بازخوانی مکرر داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال (جستجوی معانی و الگوها) گردیده است. سوالات مصاحبه دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول (۲): سوالات مصاحبه تحلیل مضمون

ردیف	پرسش‌های مصاحبه
1	فرصت‌های پیش روی رسانه‌های اجتماعی در ژئوپلیتیک و تقویت هژمونی ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان در جنگ اوکراین کدامند؟
2	نقاط قوت رسانه‌های اجتماعی در تبیین ابعاد فرصت‌های اقتصادی و تقویت خودکفایی ایران در جنگ اوکراین کدامند؟
3	نقاط قوت رسانه‌های اجتماعی در تصویرسازی واقعی مثبت ایران در افکار عمومی بین‌المللی در جنگ اوکراین کدامند؟
4	اهمیت توجه به تبلیغ توسعه صادرات و واردات در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران در جنگ اوکراین از طریق رسانه‌ها در کشور چیست؟
5	اهمیت توجه در رسانه‌ها به افشای حمایت‌های نهان و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی آمریکا و متحدانش در جنگ اوکراین چیست؟
۶	اهمیت توجه در رسانه‌ها به آگاهسازی اقدامات گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات ایران در فضای بین‌الملل در جنگ اوکراین چیست؟
۷	اهمیت آگاهسازی رسانه‌ها در خصوص ابعاد امنیتی، سیاسی و رسانه‌ای ادعای اوکراین، مبنی بر استفاده روسیه از پهپادهای ایرانی در جنگ اوکراین در عرصه بین‌الملل چیست؟

نتایج مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای این منظور متن مصاحبه‌ها چندین بار مطالعه و مرور شد. سپس داده‌ها به واحدهای معنایی در قالب جملات و پاراگراف‌های مرتبط با معنای اصلی شکسته شد. واحدهای معنایی نیز چندین بار مرور و سپس کدهای مناسب هر واحد معنایی نوشته و کدها براساس تشابه معنایی طبقه بندی شد. جریان تجزیه و تحلیل با اضافه شدن هر مصاحبه به همین ترتیب تکرار شد. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. ملاک دستیابی به اشباع نظری

رسیدن به تکرار در کدهای استخراجی بوده است. تحلیل مضمون مبتنی بر روش پیشنهادی اتريد استرلینگ (2001) شامل مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر صورت گرفت. متن مصاحبه‌ها پیش از آنکه به صورت فایل متن وارد نرم افزار شود بارها مورد مطالعه قرار گرفت و نکات کلیدی آن‌ها به صورت کد وارد نرم افزار MaxQDA2022 شد. در مرحله کدگذاری باز ۱۹۳ کد شناسایی گردید. در نهایت از طریق کدگذاری محوری به 4 مقوله فراگیر، ۷ مقوله سازمان دهنده و ۴۳ مضمون پایه دست پیدا شد. شاخص‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی مستخرج از مصاحبه‌ها به روش تحلیل مضمون در جدول 3 ارائه شده است.

جدول (۳): شاخص‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران

مضامین پایه	سازمان دهنده	فراگیر
«سرعت بالا در انتشار اطلاعات دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛ «ظرفیت بالا در حجم اطلاعات منتشره دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛ «سهولت استفاده کاربران»؛ «فرازمان بودن»؛ «فرامکان بودن و گسترده‌گی جهانی»؛ «استعداد تولید محتوای دیپلماسی رسانه‌ای ایران در شبکه‌های اجتماعی»؛ «هابر تکست بودن ماهیت شبکه‌های اجتماعی مجازی»؛ «ظرفیت انتشار اخبار تولیدات داخلی در سطح جهانی»؛ «امکان بهره‌گیری از نخبگان و مهارت‌های تخصصی کارشناسان دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛	ماهیتی	نقاط قوت
توجه به انتشار اخبار دیپلماسی اقتصادی در توسعه صادرات و واردات، سرعت بالا در انتشار اخبار کارکرد اقتصادی در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تبلیغات رسانه‌ای برای ارتقاء روابط اقتصادی ایران با بازارهای جهانی و مناسبات اقتصاد سیاسی بین‌المللی «ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در تسریع در اتمام کریدور شمال-جنوب و اجرایی کردن کریدور سبز گمرکی»؛	اقتصادی	

مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی

چون این مطالعه با رویکردی راهبردی انجام شده است بنابراین مقوله‌های فراگیر در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها دسته‌بندی شده‌اند. نقاط قوت خود شامل عوامل ماهیتی و اقتصادی هستند. نقاط ضعف نیز شامل عوامل زیرساختی و محتوایی می‌باشند. فرصت‌ها مشتمل بر عوامل اقتصادی و سیاسی بوده و تهدیدها نیز از عوامل حقوقی، امنیتی و روانی تشکیل می‌شوند. در پژوهش حاضر شاخص‌های کیفی در هفت سطح قرار گرفته‌اند. دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی در شکل 1 نمایش داده شده است.

ادامه جدول (۳): شاخص‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی

مضمین پایه	سازمان دهنده	فراگیر
«نداشتن زیرساخت اینترنت پرسرعت در تمامی مناطق کشور»؛ «فقدان شبکه‌های اجتماعی داخلی توانمند در مقایسه با رسانه‌های غیربومی»؛ «پایین بودن سواد رسانه‌ای در مخاطبین رسانه‌های اجتماعی»؛ «دانش و تجربه کافی در زمینه فعالیت‌های اقتصادی در رسانه‌های اجتماعی»	زیرساختی	
«ناکارآمدی شبکه‌های اجتماعی در تبلیغ توسعه صادرات و واردات در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور»؛ «عدم تولید محتوای مناسب آگاهسازی اقدامات گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات در فضای بین الملل در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی»؛ «فقدان برنامه جامع برای مدیریت افشای حمایت‌های نهران و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی آمریکا و متحدانشاز طریق فضای مجازی»؛ «عدم شفافیت تبیین ابعاد فرصتهای اقتصادی و تقویت خودکفایی در جنگ اوکراین در شبکه‌های اجتماعی»؛ «عدم تطابق ساختار شبکه اجتماعی مجازی با تصویرسازی واقعی مثبت ایران در افکار عمومی بین المللی»؛	محتوایی	نقاط ضعف
«توسعه رسانه‌های اجتماعی بومی با محوریت سیاسی ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان». «ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در شفاف سازی استفاده از فرصت روابط سیاسی موجود برای بستن پرونده هسته ای کشور»؛ «فرصت امکان حضور و مشارکت قوی افراد کارشناس خبره و احزاب سیاسی مختلف جامعه در دادن ارائه پیشنهادات سازنده در خصوص مسائل جنگ اوکراین و کمک به توسعه منافع ملی کشور»؛ «امکان تقویت روابط سیاسی هژمونی ایران در منطقه در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی»؛ «توسعه رسانه‌های اجتماعی برای گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات و توسعه بسترهای ارتباطی در فضای بین الملل»؛ «تقویت نقش ایران برای کشور میانجیگر برای ایجاد صلح و آتش بس جنگ اوکراین»؛ «اطلاع رسانی به موقع و شفاف رسانه‌ها در خصوص ابعاد امنیتی، سیاسی و رسانه‌ای در عرصه بین الملل و موضع دستگاه دیپلماسی سیاسی ایران نسبت به خبر جعلی فروش پهباد ایرانی به روسیه در جنگ اوکراین، و تاکید بر توقف جنگ، بازگشت طرفین به مذاکره و بازگشت آوارگان به منازلشان».	سیاسی	فرصت‌ها
«تقویت حوزه اقتصادی برای توسعه صادرات و واردات ایران به بازار روسیه، منطقه و جهان»؛ «قابلیت‌های ویژه جهت تقویت حوزه روابط سیاسی برای بازاریابی تولیدات داخلی در شبکه‌های اجتماعی مجازی»؛ «تقویت کارکرد اقتصادی ایران در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی»؛ «تقویت روابط اقتصادی ایران با بازارهای جهانی و مناسبات اقتصاد سیاسی بین المللی».	اقتصادی	
«عدم امکان نظارت مستقیم دولتی بر فعالیت رسانه‌های اجتماعی»؛ «سکوت قوانین در زمینه حقوق کاربران رسانه‌های اجتماعی در حمایت‌های نهران و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی آمریکا و متحدانش»؛ «نبود سازوکارهای روشن حقوقی برای برخورد با تخلفات هتجارشکنانه»؛ «فقدان قوانین جامع برای مدیریت تهدیدات نرم دشمن از طریق فضای مجازی برای تصویرسازی منفی ایران در افکار عمومی بین المللی»	حقوقی	تهدید

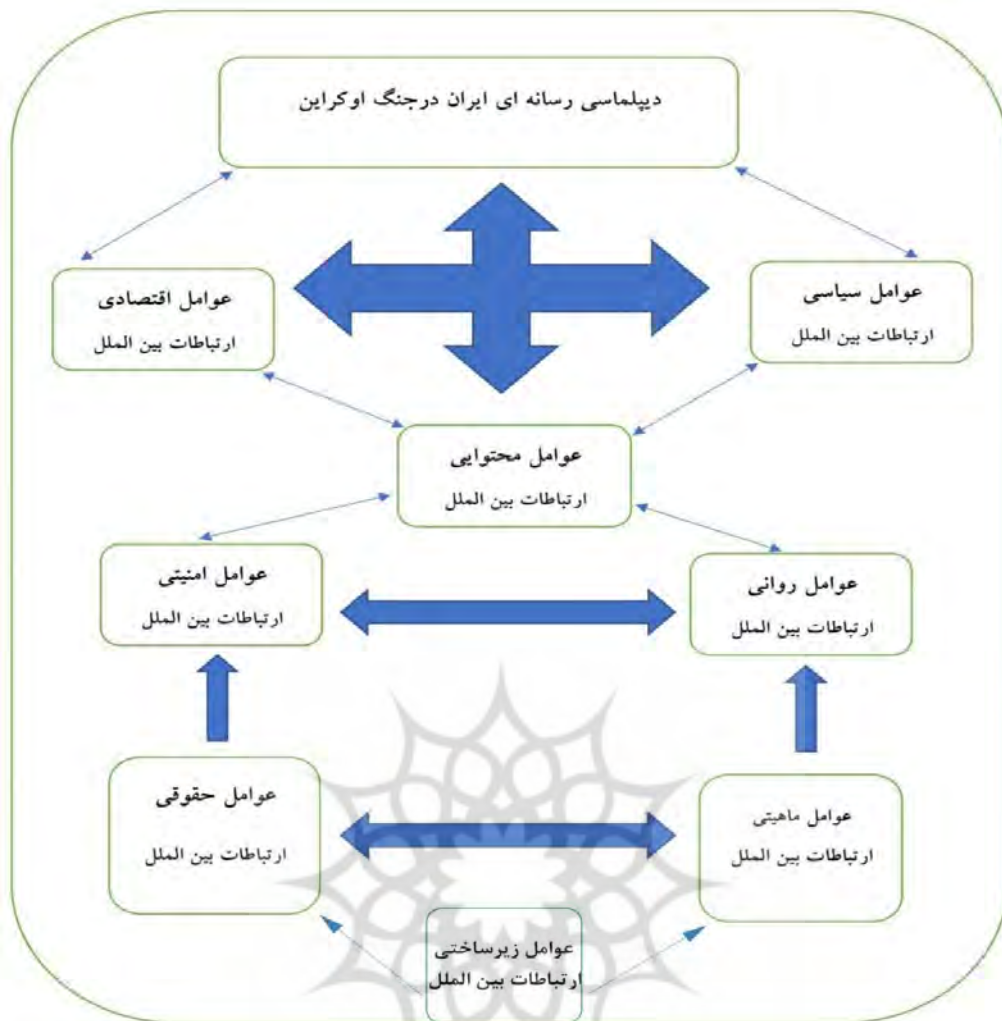
ادامه جدول (۳): شاخص‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی

مضامین پایه	سازمان دهنده	فراگیر
«وجود قدرت شبکه سازی علیه تقویت هژمونی ایران در منطقه در شبکه‌های اجتماعی»؛ «اشباع شدن اطلاعات کاربران در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی (اضافه بار اطلاعاتی)»؛ «امنیت پایین شبکه‌های اجتماعی مجازی»؛ «سرقت اطلاعات کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی»	امنیتی	تهدیدها
«ظرفیت ایجاد جنگ روانی با تکیه بر تحریم‌ها و تصویرسازی منفی ایران در افکار عمومی بین المللی»؛ «ظرفیت ترویج مسائل حاشیه ای و تفرقه افکن توسط رسانه‌های معاند علیه ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان در فضای مجازی»؛ «فضاسازی احساس نارضایتی از امکانات زندگی در میان اقشار مختلف مردم»؛ «مقاومت در برابر توسعه صادرات و واردات ایران به بازار روسیه و جهان در فضای مجازی»؛ «داشتن ظرفیت بزرگنمایی مخاطرات تقویت هژمونی ایران در منطقه و جهان»؛ «جنگ روانی ادعای اوکراین و طرف‌های غربی، مبنی بر استفاده روسیه از پهپادهای ایرانی در جنگ اوکراین و علی رغم موضع دیپلماسی ایران مبنی بر احترام به تمامیت ارضی اوکراین و مخالفت جدی تسلیح هر یک از طرفین درگیر».	روانی	

بر اساس الگوی اولیه پژوهش عوامل زیرساختی بر عوامل ماهیتی و حقوقی دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران در عرصه بین‌المللی تأثیر می‌گذارند. این عوامل نیز بر عوامل روانی و امنیتی تأثیر گذاشته و در ادامه عوامل محتوایی در رسانه‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. با استفاده از محتوای تولید شده در رسانه‌های اجتماعی می‌توان عوامل سیاسی و در نهایت اقتصادی را در عرصه بین‌المللی تحت تأثیر قرار داد. در بخش کمی برای اعتبارسنجی الگوی پژوهش از روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. این تحلیل در دو سطح مدل بیرونی (بخش اندازه‌گیری) و مدل درونی (بخش ساختاری) مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نهایی روایی سازه در جدول زیر ارائه شده است. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر 0/6 است و مقدار بوت استرایپینگ (آماره t) نیز از مقدار بحرانی 1/96 بزرگتر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت هر سازه به درستی مورد سنجش قرار گرفته است.

پرتال جامع علوم انسانی

شکل (۱): مدل دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران
مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی

میزان روایی همگرا (AVE) برای تمامی سازه‌ها بزرگتر از 0/5 بدست آمده است. میزان آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی نیز از 0/7 بزرگتر است. در نهایت مقادیر شاخص روایی یگانه-دوگانه HTMT برای سنجش روایی واگرا نیز در جدول زیر ارائه شده است.

جدول (۴): نتایج مدل بیرونی (مدل اندازه گیری)

سازه‌ها	گویه‌ها	بارعاملی	آماره تی
ماهیتی	«سرعت بالا در انتشار اطلاعات دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛ (Q01)	0/846	38/894
	«ظرفیت بالا در حجم اطلاعات منتشره دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛ (Q02)	0/804	22/856
	سهولت استفاده کاربران، (Q03)	0/780	30/792
	فرازمان بودن (Q04)T	0/703	18/202
	فرامکان بودن و گستردگی جهانی، (Q05)	0/796	26/62
	«استعداد تولید محتوای دیپلماسی رسانه‌ای ایران در شبکه‌های اجتماعی»؛ (Q06)	0/858	39/216
	هایپر تکست بودن ماهیت شبکه‌های اجتماعی مجازی، (Q07)	0/731	27/398
	ظرفیت انتشار اخبار تولیدات داخلی در سطح جهانی، (Q08)	0/662	17/602
	«امکان بهره‌گیری از نخبگان و مهارت‌های تخصصی کارشناسان دیپلماسی رسانه‌ای ایران»؛ (Q09)	0/710	14/95
	اقتصادی	«توجه به انتشار اخبار تقویت حوزه اقتصادی برای توسعه صادرات و واردات ایران به بازار روسیه، منطقه و جهان»؛ (Q10)	0/839
«سرعت بالا در انتشار اخبار قابلیت‌های ویژه جهت تقویت حوزه روابط سیاسی برای بازاریابی تولیدات داخلی در شبکه‌های اجتماعی مجازی»؛ (Q11)		0/813	18/545
«توجه به انتشار اخبار تقویت کارکرد اقتصادی ایران در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی»؛ (Q12)		0/890	45/539
زیرساختی	«توجه به انتشار اخبار تقویت روابط اقتصادی ایران با بازارهای جهانی و مناسبات اقتصاد سیاسی بین‌المللی»؛ (Q13)	0/858	39/216
	نداشتن زیرساخت اینترنت پرسرعت در تمامی مناطق کشور، (Q14)	0/877	41/216
	فقدان شبکه‌های اجتماعی داخلی توانمند در مقایسه با رسانه‌های غیربومی، (Q15)	0/804	22/856
	پایین بودن سواد رسانه‌ای در مخاطبین رسانه‌های اجتماعی، (Q16)	0/839	37/437
	دانش و تجربه کافی در زمینه فعالیت‌های اقتصادی در رسانه‌های اجتماعی، (Q17)	0/778	24/317

ادامه جدول (۴): نتایج مدل بیرونی (مدل اندازه گیری)

سازه‌ها	گویه‌ها	بارعاملی	آماره تی
محتوایی	«ناکارآمدی شبکه‌های اجتماعی در تبلیغ توسعه صادرات و واردات در گسترش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دنیا»؛ (Q18)	0/738	16/062
	«عدم تولید محتوای مناسب آگاهسازی اقدامات گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات در فضای بین‌الملل در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی»؛ (Q19)	0/777	26/216
	«فقدان برنامه جامع برای مدیریت افشای حمایت‌های پنهان و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی آمریکا و متحدانش از طریق فضای مجازی»؛ (Q20)	0/614	12/604
	«توسعه رسانه‌های اجتماعی بومی با محوریت سیاسی ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان»؛ (Q21)	0/734	18/085
سیاسی	«توسعه رسانه‌های اجتماعی بومی با محوریت سیاسی ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان»؛ (Q22)	0/653	۱۳/۶۳۲
	«ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در شفاف‌سازی استفاده از فرصت روابط سیاسی موجود برای بستن پرونده هسته ای کشور»؛ (Q23)	0/791	27/077
	«فرصت امکان حضور و مشارکت قوی افراد کارشناس خبره و احزاب سیاسی مختلف جامعه در دادن ارائه پیشنهادات سازنده در خصوص مسائل جنگ اوکراین و کمک به توسعه منافع ملی کشور»؛ (Q24)	0/659	13/466
	«امکان تقویت روابط سیاسی هژمونی ایران در منطقه در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی»؛ (Q25)	0/691	14/731
	«توسعه رسانه‌های اجتماعی برای گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات و توسعه بسترهای ارتباطی در فضای بین‌الملل»؛ (Q26)	0/655	13/436
	«تقویت نقش ایران برای کشور میانجیگر برای ایجاد صلح و آتش بس جنگ اوکراین»؛ (Q27)	0/877	41/216
	«اطلاع‌رسانی به موقع و شفاف رسانه‌ها در خصوص ابعاد امنیتی، سیاسی و رسانه‌ای در عرصه بین‌الملل و موضع دستگاه دیپلماسی سیاسی ایران نسبت به خبر جعلی فروش پهباد ایرانی به روسیه در جنگ اوکراین، و تأکید بر توقف جنگ، بازگشت طرفین به مذاکره و بازگشت آوارگان به منازلشان»؛ (Q28)	0/882	58/652

ادامه جدول (۴): نتایج مدل بیرونی (مدل اندازه گیری)

سازه‌ها	گویه‌ها	بارعاملی	آماره تی
حقوقی	«عدم امکان نظارت مستقیم دولتی بر فعالیت رسانه‌های اجتماعی»؛ (Q29)	0/787	20/645
	«نبود قوانین بازدارنده در زمینه حقوق کاربران رسانه‌های اجتماعی در حمایت‌های نهران و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی آمریکا و متحدانش»؛ (Q30)	0/843	27/946
	نبود سازوکارهای روشن حقوقی برای برخورد با تخلفات (Q31)	0/863	39/469
	«فقدان قوانین جامع برای مدیریت تهدیدات نرم دشمن از طریق فضای مجازی برای تصویرسازی منفی ایران در افکار عمومی بین المللی» (Q32)	0/880	42/777
امنیتی	«وجود قدرت شبکه سازی علیه تقویت هم‌مونی ایران در منطقه در شبکه‌های اجتماعی»؛ (Q33)	0/801	31/717
	اشباع شدن اطلاعات کاربران در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی (اضافه بار اطلاعاتی)، (Q34)	0/802	22/342
	امنیت پایین شبکه‌های اجتماعی مجازی، (Q35)	0/839	37/437
	سرقت اطلاعات کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی، (Q36)	0/882	58/652
روانی	ظرفیت ایجاد جنگ روانی با تکیه بر تحریم‌ها، (Q37)	0/652	2/519
	«ظرفیت ایجاد جنگ روانی با تکیه بر تحریم‌ها و تصویرسازی منفی ایران در افکار عمومی بین المللی»؛ (Q38)	0/839	37/437
	«ظرفیت ترویج مسائل حاشیه ای و تفرقه افکن توسط رسانه‌های معاند علیه ایران به عنوان بازیگر فعال در عرصه منطقه و جهان در فضای مجازی»؛ (Q39)	0/863	39/469
	«فضاسازی احساس نارضایتی از امکانات زندگی در میان اقشار مختلف مردم»؛ (Q40)	0/880	42/777
	«مقاومت در برابر توسعه صادرات و واردات ایران به بازار روسیه و جهان در فضای مجازی»؛ (Q41)	0/760	14/015
	«داشتن ظرفیت بزرگنمایی مخاطرات تقویت هم‌مونی ایران در منطقه و جهان». (Q42)	0/843	27/946

39/469	0/863	« جنگ روانی ادعای اوکراین و طرف‌های غربی، مبنی بر استفاده روسیه از پهپادهای ایرانی در جنگ اوکراین و علی‌رغم موضع دیپلماسی ایران مبنی بر احترام به تمامیت ارضی اوکراین و مخالفت جدی تسلیح هر یک از طرفین درگیر. » (Q43).
--------	-------	---

روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش در جدول زیر ارائه شده است.

جدول (۵): روایی همگرا و پایایی سازه‌های پژوهش

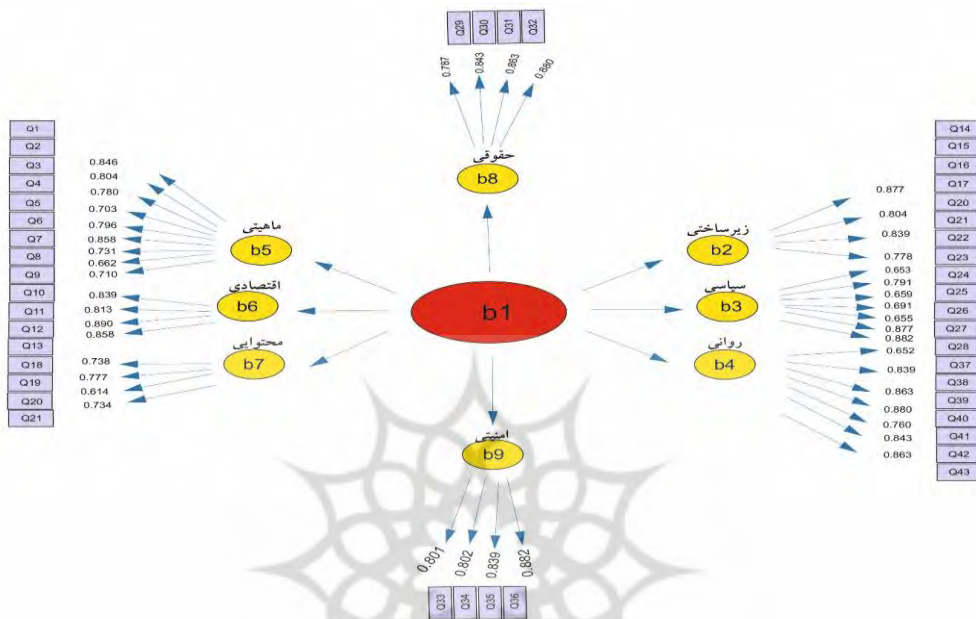
سازه‌های اصلی	AVE	پایایی ترکیبی (CR)	آلفای کرونباخ
سیاسی	0/526	0/815	0/701
اقتصادی	0/517	0/914	0/895
امنیتی	0/570	0/857	0/776
روانی	0/526	0/863	0/806
زیرساختی	0/575	0/859	0/806
حقوقی	0/514	0/790	0/739
ماهیتی	0/675	0/892	0/843
محتوایی	0/557	0/753	0/787

جدول (۶): روایی واگرا بر اساس معیار Heterotrait-Monotrait

سازه‌های اصلی	1	2	3	4	5	6	7	8	9
سیاسی ۱	0/717								
اقتصادی ۲	0/325	0/822							
امنیتی ۳	0/671	0/297	0/746						
روانی ۴	0/615	0/434	0/586	0/717					
زیرساختی ۵	0/429	0/142	0/178	0/307	0/615				
حقوقی ۶	0/725	0/474	0/619	0/483	0/671	0/375	0/717		
ماهیتی ۷	0/401	0/345	0/474	0/586	0/168	0/323	0/719	0/434	
محتوایی ۸	0/358	0/111	0/159	0/725	0/725	0/214	0/306	0/159	0/701

میزان آماره HTMT در تمامی موارد از 0/9 کمتر بدست آمده است بنابراین روایی واگرا نیز مورد تایید

است. با عنایت به یافته‌های حاصل از این مقیاس می‌توان به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخت. با عنایت به یافته‌های حاصل از این مقیاس می‌توان به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخت. رابطه متغیرهای مورد بررسی در هر یک از فرضیه‌های پژوهش براساس یک ساختار علی با تکنیک حداقل مربعات جزئی PLS آزمون شده است. در مدل کلی پژوهش که در شکل زیر آمده است، رابطه متغیرهای اصلی پژوهش ارائه شده است.

شکل (۲): نتایج اعتبارسنجی الگوی پژوهش

روابط میان سازه‌های اصلی پژوهش در بخش ساختاری بررسی شده است. براساس ضریب مسیر مشاهده شده و مقدار آماره t (بوت استرپینگ) روابط متغیرها به صورت جدول زیر قابل تفسیر است: در نهایت برازش مدل مورد بررسی قرار گرفته است. بخش ساختاری مدل بر خلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به پرسش‌ها و متغیرهای آشکار مدل کاری ندارد و تنها به متغیرهای پنهان و روابط میان آن‌ها توجه می‌کند. در این پژوهش برازش مدل ساختاری با استفاده از ضریب تعیین (R^2)، شاخص استون-گیزر (Q^2)، اندازه اثر (F^2) و در نهایت آماره GOF بررسی شده است. نتایج ارزیابی برازش مدل در جدول زیر گزارش شده است.

جدول (۷): خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتیجه	آماره t	بارعاملی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
تایید	8/741	0/761	ماهیتی	زیر ساختی
تایید	7/196	0/650	حقوقی	زیر ساختی
تایید	3/593	0/342	روانی	ماهیتی
تایید	5/485	0/551	امنیتی	حقوقی
تایید	3/362	0/322	روانی	ماهیتی
تایید	5/706	0/560	امنیتی	حقوقی
تایید	4/535	0/462	محتوایی	روانی
تایید	3/077	0/302	محتوایی	امنیتی
تایید	9/907	0/798	سیاسی	محتوایی
تایید	7/559	0/652	اقتصادی	محتوایی

جدول (۸): ارزیابی برازش مدل درونی پژوهش

GoF	F2	Q2	ضریب تشخیص	سازه‌های اصلی
0/519	-	0/276	0/636	سیاسی
	-	0/135	0/425	اقتصادی
	0/168	0/121	0/330	امنیتی
	0/181	0/261	0/525	روانی
	0/137	0/216	-	زیر ساختی

ادامه جدول (۸): ارزیابی برازش مدل درونی پژوهش

GoF	F2	Q2	ضریب تشخیص	سازه‌های اصلی
	0/125	0/180	0/423	حقوقی
	0/128	0/264	0/580	ماهیتی
	0/137	0/170	0/370	محتوایی

ضریب تشخیص (R^1) معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از متغیرهای وابسته مدل است که به

وسیله متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار R2 تنها برای متغیرهای درون زای مدل ارائه می‌شود و در مورد سازه‌های برون زا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار R2 مربوط به سازه‌های درون زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. وین دلبیو چین 1 (1998) سه مقدار 0/19، 0/33 و 0/67 را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش ساختاری مدل به وسیله معیار ضریب تعیین تعریف کرده است. ضریب تعیین (R2) سازه‌های درون‌زای مدل پژوهش مطلوب می‌باشد. مقدار ضریب تعیین 0/442 گزارش شده است که مقدار قابل قبولی است.

معیار استون- گیزر 2 یا شاخص Q2 قدرت پیش بینی مدل در سازه‌های درون زا را مشخص می‌کند و با روش بلایند فولدینگ^۱ محاسبه می‌گردد. اگر مقدار شاخص Q2 مثبت باشد نشان می‌دهد که برازش مدل مطلوب است و مدل از قدرت پیش بینی کنندگی مناسبی برخوردار است (هنسلر و همکاران، 2015). مقدار شاخص Q2 در تمامی موارد مثبت بدست آمده است که نشان می‌دهد برازش مدل مناسب است. همچنین شاخص GOF برابر 0/52 بدست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

نتیجه گیری

دیپلماسی رسانه‌ای یک کشور می‌تواند در معادلات سیاسی و امنیت ملی و جایگاه منطقه ای آن کشور تأثیر به سزایی داشته باشد. دیپلماسی رسانه‌ای جمهوری اسلامی ایران که در رأس آن شبکه‌های برون مرزی صداوسیما قرار دارند نیز از این قاعده مستثنی نیست و با تأثیرگذاری مثبت بر افکار عمومی توان آن را داشته است که واقعیت رخدادهای منطقه ای را بازتاب و گفتمان انقلاب اسلامی را تبیین نماید. انتقال پیام باید در جهت هدایت افکار عمومی و مدیریت فرهنگ عمومی در جنگ رسانه‌ای و در مسیر غایتها و آرمانهای اسلام، انقلاب و نظام اسلامی صورت پذیرد. با عنایت به جنگ اکراین ضرورت توجه به بایسته‌های دیپلماسی رسانه‌ای ایران درجنگ روسیه و اوکراین در تقویت منافع ملی امری ضروری می‌باشد. مقاله حاضر با هدف بدست آوردن راهکارهای اساسی برای تقویت ظرفیت دیپلماسی رسانه‌ای ایران درجنگ روسیه و اوکراین اقدام شد. از زمان شروع جنگ آمریکا با هرگونه سازش بین روسیه و اوکراین که ممکن بود به اجتناب از خصومت‌ها کمک کند مخالفت می‌کند، آمریکا نمی‌خواهد جنگ با یک توافق سریع به پایان برسد که به موجب آن اوکراین به روسیه امتیاز می‌دهد، زیرا نتیجه ایده‌آل برای

1 . Blindfolding

آمریکا این است که از تحمیل بیشترین خسارت ممکن به روسیه اطمینان حاصل کند، بنابراین تشدید جنگ و درگیری در واقع به نفع ایالات متحده است. به عبارت دیگر، هرچه آمریکا بتواند این جنگ را طولانی تر کند، می تواند منافع ژئوپلیتیک بیشتری برای خودش کسب کند. پیشینه پژوهش نشان داد که بررسی بایسته های دیپلماسی رسانه های ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران در مقالات یاد شده به صورت تک متغیره انجام شده است و تبیین این موضع در چارچوب دیپلماسی رسانه ای و منافع ملی سیاسی و عرصه های آن، دفاعی نظامی، اقتصادی، منطقه ای و.. ایران به همراه ارائه پیشنهادها کاربردی و راهبردهای رسانه ای نوآوری این مقاله محسوب می شود. سؤال اصلی مقاله عملکرد دیپلماسی رسانه ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین در ارتقاء منافع ملی ایران مورد بررسی قرار گرفت. چون این مطالعه با رویکردی راهبردی انجام شده است بنابراین مقوله های فراگیر در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها دسته بندی شدند. نقاط قوت خود شامل عوامل ماهیتی و اقتصادی شدند. نقاط ضعف نیز شامل عوامل زیرساختی و محتوایی شده و فرصت ها مشتمل بر عوامل اقتصادی و سیاسی بوده و تهدیدها نیز از عوامل حقوقی، امنیتی و روانی تشکیل می شوند. در پژوهش حاضر نتایج راهکارهای تحقیق نشان می دهد: ۱- اثر حوزه دیپلماسی رسانه ای در کشور می تواند معادلات سیاسی، امنیت ملی و جایگاه منطقه ای نقش به سزایی داشته باشد. ۲- با تأثیرگذاری مثبت بر افکار عمومی توان آن را دارد که واقعیت رخدادهای منطقه ای و منافع ملی سیاسی و عرصه های آن، دفاعی نظامی، اقتصادی، منطقه ای و... ایران در زمینه جذب سرمایه های خارجی، انتقال تکنولوژی، صدور خدمات، گسترش تجارت خارجی و داخلی و برقراری روابط پایدار و تقویت خودکفایی در زمینه های فنی و دفاعی با سایر کشورها را تبیین نماید. ۳- در جهت انتقال پیام و هدایت افکار عمومی و مدیریت فرهنگ عمومی در جنگ رسانه ای و در مسیر غایتها و آرمانهای اسلام، انقلاب و نظام اسلامی گام مهم و اثرگذار بردارد. ۴- دیپلماسی رسانه ای تلاش نماید بعد اخراج سفیر ایران از اوکراین نسبت به موضع گیری سیاست خارجه ایران به بی طرفی و نقش میانجیگری فعال در صحنه بین الملل تبلیغات و اطلاع رسانی نماید و همچنین تلاش نماید جهت اطلاع رسانی ابعاد دیپلماسی حمایتی ایران برای کمک به مردم جنگ زده اوکراین در حوزه های غذایی و دارویی و... اقدام نماید. در خصوص موضع جمهوری اسلامی ایران در زمینه برگزاری همه پرسی در مناطق لوهانسک، دونتسک، خرسون و زاپروژیا در اوکراین و الحاق این مناطق به روسیه تاکید نمایند که ایران همچون همیشه و بر مبنای مواضع اصولی خود، بر ضرورت رعایت کامل اصل تمامیت سرزمینی کشورها به عنوان یک قاعده بنیادین حقوق بین الملل و احترام به اصول و اهداف منشور سازمان ملل متحد تاکید نمایند. و از

هرگونه اقدام تحریک آمیز که می تواند مسیر رسیدن به صلح و ثبات و آرامش را بهم بزند، پرهیز نمایند. بنابراین می بایست وجه ایجابی سیاست های رسانه های برون مرزی ایران در جنگ اوکراین و روسیه پررنگ تر از وجه سلبی باشد. جمهوری اسلامی ایران باید بتواند از دیپلماسی رسانه ای برای احیای روابط اوکراین و روسیه و کاستن از بی اعتمادی میان دو کشور بر اساس ارتقاء منافع ملی ایران هر چه بیشتر بهره گیرد.

پیشنهاد های رسانه ای

- **در حوزه ماهیتی** پیشنهاد می شود رسانه ملی برون مرزی صداوسیما می بایست تلاش نماید نسبت به انعکاس اخبار لحظه به لحظه ی اخبار جنگ اوکراین و روسیه و رصد مستمر با استفاده از خبرنگاران حاضر در صفوف نبرد برای شفاف سازی افکار عمومی اقدام نماید. همچنین شود صداوسیما با همفکری وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بر اساس مواضع استخراج شده رسانه های رقیب سیاست های دیپلماسی رسانه ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین را بر اساس ارتقاء منافع ملی ایران پیوست رسانه ای مواضع و اقدامات خود را تهیه و علاوه بر شبکه های برون مرزی صداوسیما در اختیار سایر رسانه ها نیز بگذارند تا هماهنگی بیشتری بین آنها ایجاد شود.

- **در حوزه اقتصادی** پیشنهاد می شود رسانه های برون مرزی با تهیه برنامه های مستند و کارشناس محور بر امنیت اقتصادی سرمایه گذاری در برای مناطق پیرامونی آن به ویژه روسیه و اوکراین و کشورهای منطقه تاکید کنند. همچنین بر قابلیت دسترسی و امنیت مسیر ایران به عنوان کشوری امن برای تبادلات اقتصادی در مسیر اروپا و روسیه و کشورهای منطقه تاکید شود.

- **در حوزه زیرساختی** ساخت برنامه هایی تلویزیونی و رادیویی برای بخش در شبکه ها و رسانه های برون مرزی صداوسیما مانند: پرس تی وی و رادیو روسی با محوریت آگاه سازی افکار عمومی از اقدامات گسترش راهبردهای توسعه ارتباطات و توسعه بسترهای ارتباطی در فضای بین الملل جنگ اوکراین اقدام نماید.

- **در حوزه محتوایی** پیشنهاد می شود رسانه ملی برون مرزی صداوسیما می بایست در برنامه های میزگردی با بهره گیری از نخبگان و کارشناسان دیپلماسی رسانه ای ایران و خارجی بر این موضوع تأکید گردد که کشورهای استعمارگر مخالف پایان جنگ بوده و تلاش نماید نسبت به افشای حمایت های نهان و آشکار تسلیحاتی، سیاسی و امنیتی امریکا و متحدانش در جنگ اوکراین و روسیه اقدام نماید.

-در حوزه سیاسی پیشنهاد می شود در خصوص اطلاع رسانی به موقع و شفاف رسانه‌ها نسبت به خبر جعلی فروش پهباد ایرانی به روسیه در جنگ اوکراین، و تاکید بر موضع ایران درباره جنگ اوکراین مبنی بر میانجی گری و توقف جنگ، بازگشت طرفین به مذاکره و بازگشت آوارگان به منازلشان خبر گزاریهای داخلی از جناح‌ها و احزاب مختلف با یکدیگر نسبت به بهتر شدن عملکرد خبرگزاری صداوسیما در جلسات هم اندیشی بحث و گفت و گو نمایند.

-در حوزه حقوقی پیشنهاد می شود معاونت برون مرزی صداوسیما با برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مرتبط نسبت به تبیین سیاستهای دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین را بر اساس ارتقاء منافع ملی ایران برای آشنایی اساتید حقوق بین الملل و روابط بین الملل در چگونگی بازنمایی و تحلیل وقایع حقوقی با رویکرد رسانه‌ای اقدام نماید. همچنین با ایجاد مطالبه در افکار عمومی جهان برای تقویت کنشگری دیوان بین المللی کیفری برای توقف جنگ روسیه و اوکراین تلاش نماید.

-در حوزه امنیتی پیشنهاد می شود در موضوع وحدت روسیه و اوکراین شبکه‌های برون مرزی ایران ضمن تبیین سیاستهای دیپلماسی رسانه‌ای ایران در جنگ روسیه و اوکراین و حمایت از مذاکرات و تلاش برای حل بحران، باید بر نقش دو کشور و کشورهای منطقه تأکید کنند و نقش امریکا را در از بین بردن صلح و امنیت منطقه بیان کنند. پیشنهاد می شود رسانه‌ها بر رویکرد بیطرفانه ایران در عرصه دیپلماسی رسانه‌ای تأکید کنند.

-در حوزه روانی پیشنهاد می شود معاونت برون مرزی صداوسیما با ترغیب دولت‌ها و افکار عمومی منطقه به استفاده از ظرفیتهای اقتصادی و سیاسی ایران برای شکل دهی به همکاری‌های منطقه‌ای و باتبیین مواضع جمهوری ایران درباره جنگ اوکراین و روسیه میتواند به تصویرسازی واقعی و مثبت از آن در افکار عمومی بین المللی و مشخصاً منطقه‌ای و هژمونی ایران، کمک شایانی کند. همچنین با شفاف سازی، آگاهسازی و اطلاع رسانی به موقع از جنگ روانی ادعای اوکراین، مبنی بر استفاده روسیه از پهپادهای ایرانی در جنگ اوکراین و تأکید بر دیپلماسی ایران مبنی بر احترام به تمامیت ارضی اوکراین و مخالفت جدی تسلیح هر یک از طرفین در گیر در خصوص ابعاد امنیتی، سیاسی و رسانه‌ای در عرصه بین الملل اقدام لازم را به عمل آورند.

References

Abolhassan Shirazi, & Habib Elah (۱۳۸۶). From the Orange Revolution to the Blue Revolution in Ukraine, Studies of Central Asia and the Caucasus, Volume ۱۰, Number ۱۳,

p. ۲۶ .[In Persian].

Ammon, R. (2018), Global Television and the Shaping of World Politics: CNN, Tele diplomacy, and Foreign Policy. Jefferson, NC, McFarland- Pages 2. .[In Persian].

Asmani Kanari,& Hadith, Tabatabai,& Seyyed Mohammad (۲۰۱۹), military diplomacy; The new strategy of governments in pursuit of foreign policy goals, Quarterly Journal of Government Research, Faculty of Law and Political Science Journal, ۶th year, No. ۲۳, Fall, p. ۹ .[In Persian].

Bahman, Shoab (۲۰۱۴). The impact of the Ukraine crisis on the relations between Russia and the United States", Islamic World Strategic Studies Quarterly. ۱۵th year, number ۹۲, page ۲۲ .[In Persian].

Bashir, Ismail,& Seyed Hassan, Malaek (۲۰۱۷), American media policy against Russia; Hollywood, the New Cold War and the Revival of Russophobia, Journal: Political and International Research, Volume: ۱۰, Number: ۳۶, p. ۱۵ .[In Persian].

Benaissa, Amal (2017), "Blog.Gov: Winning Digital Hearts and minds? Professionalization, Personalization and Ideology in Foreign Policy Communication", Department of Media and Communication. London School of Economics and Political Science. London, October- Pages 29. .[In Persian].

Bidarmanesh, Mohammad (۲۰۱۳). North Atlantic Treaty Organization (NATO), Baqir Al-Uloom Research Institute, p. ۲۴ .[In Persian].

Cohen, Y. (2016), Media Diplomacy. London: Cass. Dinnie, K. (2018). Nation branding, Concepts, issues, practice. London, New York: Routledge. - Pages 7. .[In Persian].

Connolly, Richard (2015), "Western Economic Sanctions and Russia's Place in the Global Economy", Available at: <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/2017/03/Ukraine-and-Russia-E-IR.pdf>, (Accessed on: 4/2/2016). Pages 8. [In Persian].

Ebo, E (2016), Media Diplomacy and Foreign Policy: Toward a Theoretical Frameworks, In: A. Malek (ed), News Media And Foreign Relations, New York: Routledge. - Pages 144 .[In Persian].

Gilboa, Eitan (۲۰۰۸), Global Communication and Foreign Policy, translated by Hossamuddin Ashna and Mohammad Sadegh Esmaili, Tehran: Imam Sadegh University Press, p. ۸۳ .[In Persian].

Glaser, Charles. (2019). "Realists as Optimists: Cooperation as Self- Help". Security Studies. Vol. 5(1). [In Persian].

۳۰۰

پژوهش نامه ایرانی

سیاست بین الملل،

سال ۱۲، شماره ۲، شماره

پیاپی ۲۴، بهار و تابستان

۱۴۰۳

Labs, Eric J. (2019). "Beyond Victory: Offensive Realism and the Expansion of War Aims". Security Studies. Vol. 6(4).

Karl, P. (2017), Media Diplomacy in G Benjamin, the Communications Revolution in Politics, New York: Academy of Political Science.

Kolai, Elahe (۲۰۱۶). Ukraine crisis and Russian military culture, Central Eurasian Studies Quarterly, Volume ۱۰, Number ۱, Spring and Summer, p. ۱. [In Persian].

Mansouri, Aziz (۲۰۱۸), the effect of information technology evolution on the performance of the diplomatic system, Foreign Policy Quarterly, year ۲۵, number ۳, page ۶۶۷. [In Persian].

Mearsheimer, John. (2018). The Tragedy of Great Power Politics. New York: Norton. [In Persian].

Mashirzadeh, Humira (۲۰۰۹). Evolution in theories of international relations, Tehran: Samit Publications, p. ۱۲. [In Persian].

Morgenthau, H. J, & Thompson, K. W. (2015), Politics Among Nations, Published by McGraw-Hill Education. - Pages 187. [In Persian].

Nasreen Dekht, Nusrat (۲۰۱۵). Political changes or revolution, the case of Ukraine, quarterly events and analysis. No. ۲۶۳, p. ۳۳. [In Persian].

Nunjad, Mohammad, & Karimi, Morteza (۱۴۰۰). Confrontation between Russia and America in Ukraine, International Relations Studies Quarterly, Year ۱۱, Number ۴۱, Spring, p. ۱۱۱. [In Persian].

P. Sapat, Mohammad Reza (۱۴۰۱), the future study of the Russia-Ukraine war, the impact of the Russia-Ukraine war on Iran and the Islamic world, Quarterly Journal of the Research Center for Approximation Studies of the World Assembly of Approximation of Islamic Religions, March, No. ۴, p. ۲۱. [In Persian].

Ramaprasad, J. (2019), Media Diplomacy In Search of a Definition, Gazette, Vol. - Pages 32.

Ratti, Luca (2018), "After Maidan: Re-Starting NATO-Russia Relations", Available at: <http://ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/beyondukraine.euandrussiainsearchofanewrelation.pdf>, (Accessed on: 20/8/2015). - Pages 15.

Roshandel Arbatani, Tahir (۲۰۱۴). Media Policy, Tehran, Tehran University Press. P. ۱۵۲.

[In Persian].

Rouhi, Majid (۱۴۰۱). security relations between the two great powers, America and Russia, in the post-Soviet security complex; Patterns and trends, scientific quarterly of world politics, ۹th period, ۴th issue, p. ۲۳۱ . [In Persian].

Rutland, Peter (2017), "An Unnecessary War: The Geopolitical Roots of the Ukraine Crisis", Available at: <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/2015/03/ Ukraine-and-Russia-E-IR.pdf>, (Accessed on: 2/9/2015). - Pages 8.

Qawam, Abdul Ali (۲۰۱۴), from modern diplomacy to media diplomacy, research, law and politics, number ۱۷, pp. ۱۴-۱۳ . [In Persian].

Taylor, P.M (2017), Global Communication. International Affairs and the Media since 1945, New York: Routledge- Pages 83.

Shahmohammadi, Abdulreza ,& Qaraeti, Alireza (۲۰۱۲), the effect of media diplomacy on the cultural exchange of countries, Media Studies, year ۷, number ۱۹, page ۱۰۲ . [In Persian].

Sheikh al-Islami, Mohammad Hassan ,& Nouri, Hamed (۲۰۱۶), Public Diplomacy, first volume, Tehran: Printing and Publication Center of the Ministry of Foreign Affairs, p. ۳۱. [In Persian].

Sultani Far, Mohammad,& Hashemi, Shahnaz Khanzadeh, Leila (۲۰۱۹), The Role of Media Diplomacy in Protecting the National Interests of the Country, Socio-Cultural Strategy of the Third Year of Autumn, Number ۱۴, p. ۱۵ . [In Persian].

Vahidi, Musa El-Reza (۲۰۰۹), Diplomacy in the changing world; New mechanism and functions, Tehran: Ministry of Foreign Affairs Printing and Publishing Center, p. ۳۷۰. [In Persian].

Valizadeh, Akbar, Simin Shirazi Mogoi ,& Hamidreza Azizi (۲۰۱۴), the effect of the ۲۰۱۴ Ukraine crisis on the relations between Russia and the United States, Central Eurasian Studies, Volume ۸, No. ۱, pp. ۱۷۱-۱۴۹ . [In Persian].

Van Evera, Stephen. (2017). Causes of War: Power and the Roots of Conflict. Ithaca NY: Cornell University Press. - Pages 52.

Van Dinh, T (2016), Communication and Diplomacy in a Changing World, Norwood,NJ, Ablex.

Waltz, Kenneth. (2017). The Origins of War in Neorealist Theory. New York: Cambridge University Press. - Pages 11.

Waltz, Kenneth. (2017). Theory of International Politics. New York: Random House. -

۳۰۲

پژوهش نامه ایرانی

سیاست بین الملل،

سال ۱۲، شماره ۲، شماره

پیاپی ۲۴، بهار و تابستان

۱۴۰۳

Pages 14.

Watson, A. (2016), *Diplomacy: The Dialogue between States*, London, New York, NY: Routledge . - Pages 33.

Zohraei, Mohammad,& Ali, Rezaei,& Ali Akbar (۲۰۱۳). *Cultural diplomacy (the role of culture in foreign policy and presenting a strategic model)*, Tehran: Sociologists Publications, p. ۱۴ . [In Persian].

